

Միայն ճրգնած շարաչար,
 Ո՛վ նահատակ, քեզ եղուկ
 Որ չըտեսած փառք մ'անճառ՝
 Կորուսիր կեանքդ յեղյեղուկ:
 Այլ եղբայր, ո՛չ, այդպէս ո՛չ:
 Ան հայրենիքն՝ ում համար
 Զոհեցիր կեանքդ բողբոջ՝
 Պիտ՝ օրհնէ զքեզ անդադար,
 Պիտի կանգնէ յուշարձան
 Իւր ճակատին իսկ վըրայ,
 Ուր պիտ՝ ապրիս դուն անձայն
 Անմահութեան գիրդ վըկայ...
 Խորան մ'իրենց սըրտին մէջ
 Բանան բոլոր սիրելիք,
 Ուր իբրև մոմ՝ սէրն անշէջ՝
 Փոխէ երկիրըս երկի՛նք:

Հ. ԳՐՍ. ԱՅՏԸՆԵԱՆՑ

Ս. Զենոն գիւղ (Վենետիկ)
 8/21 Սեպտեմբեր 1914

ՀԱՅՐ ՂԵՒՈՒՆԴ ԱԼԻԾԱՆ

ԻՅՐԵՆԻ ՔԵՐԹՈՂ

▷ ◻ ◁

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄՆԵՐ

I.

« ԼՈՒՍԻՆ » Ը
 (Տես Նուագը. Հասոր Բ.
 Երգը. Հանգրուանաց. Թ.)

Հայր Ղանդ Ալիշանի քնարին վրայ՝
 հայրենաշունչ լարին հետ կայ նաև բնու-
 թեան գեղեցկութիւնները երգող լար մը
 քնքոյշ ու խորապէս թրթռուն: Բնութիւնը,
 մեծ քերթողին համար, աղբիւր մըն է՝
 որուն ալանակիտ ջուրը չի ցամբիր, լե-
 ցուն է արևով ու պայծառութեամբ, և
 որուն կը դիմեն հերարձակ ու գիսախօւ
 պատուածները հզօրագոյն Արուեստին:
 Այդ աղբիւրը լոյսի աղբիւրն է, աղբիւրը
 կեանքին ու մտածման: Երգիչը մեծ խոր-
 հող մըն է բնութեան առջև՝ ուր ծնրա-
 ղիր կը խոնարհի պաշտամունքով և իր հո-

գին կը դողայ խուկի ու միսթիք զգա-
 ցուններու գինովութեամբ:

Բնագանցութեան մէջ կարծես իր մտա-
 ծումը կ'ապրի լոյսին խելայեղ թոխքէն
 յոգնած, և զգացունները իրենց խորունկ
 անուշութիւնը պահելով մէկտեղ, կը թուին
 • խուսներ՝ ուր քերթողին ինքնատպութիւնը
 ոչ մէկ բանով կը խաթարուի:

Կարդանք « Լուսին »ը զաղափար մը
 կազմելու համար իր վրայ.

« Բըլուրը փթըթեալը, ամպածըրար գա-
 ցաթունը,

« Սիւնը դալարիք, և անմահին և գեղջ
 տունը,

« Դաշտ և հովիտ և ստուերամած կայա-
 րան,

« Խոխոյ առուաց, սոխակն յոստոց բազ-
 մարան,

« Խընդրեն ըզլուսին

« Լապտեր գիշերին: »

Թերևս գիշեր մը նստաւ ան իր վա-
 նականի պարզ խցիկի պատուհանին առջև,
 դիտեց Աղբիւրկանը՝ լուսավառ հայելիի
 մը նման հանդարտ, գիշերուան թագու-
 հիին դէմքը ցուացնող: Սիրտը դողաց,
 քնարը հնչեց: Մտածեց որ անլուսին գի-
 շերները գեղեցիկ չեն, իրերը անոր հա-
 հար շունչ առին, զգացում, գեղեցկութեան
 կարօտ և ուզեցին որ լուսինէն շող մը
 սահի իրենց վրայ:

Ինչ է արդէն բանաստեղծի մը հոգին,
 անհուն աշխարհ մը՝ ուր առարկաները
 կեանք ունին և ուր լուսիւնը կարծես
 նուագ մըն է խորապէս քաղցր: Ահա թէ
 ինչ կ'ըսէ Լամարթին,

« Objets inanimés, avez-vous donc
 une âme

Qui s'attache à notre âme et la
 force d'aimer? »

(Milly ou la terre natale).

Բլուրները, լեռներու ամպածըրար գա-
 ցաթներ, եկեղեցիները, գեղջկական տու-

հերը, դաշտն ու հովիտը, առուակին կարկաչը, սոխակը, երգչի զգայուն սրտով

« Խնդրեն ըզլուսին
« Լապտեր գիշերին: »

Ուրիշ իրեր պիտի սրհենն զայն, լուսինը, իբրև գիշերուան զոհար. բայց կարդանք երկրորդ տունը՝ որ առաջուանին պէս գեղեցիկ է,

« Ժայռը անդեղեայր, ծործորը, նոճիք
երկնաճեմը,

« Լիճը անկենդանի, շարք պուրակաց դէմ-
ընդդէմը,

« Ընդ գրնայուն անապատին անեղբեր,
« Իւնընդ կապոյտ գընդիցն հրոսակ մըշտերեր,

« (Որհնեն ըզլուսին
« Գոհար գիշերին: »

Իրերը բանաստեղծին հոգիէն է որ կ'առնեն շունչ, դող և հրապոյր — Երկնաճեմ նոճիքներ, ինչ գեղեցիկ են անոնք և ինչքան ալ տխուր լըուած գերեզմաններու վրայ, Գերթողին մտածումը դառնութիւն մ'ունի, Թերևս անոր հոգին լեցուն է շիրմական յուշերով: Երբ կարդանք ամբողջապէս « Լուսին »ը, պիտի նկատենք որ սոյն քերթուածը շատ յաջողուած է: Հոն իրարու մէջ և իրարմով ներդաշնակութիւն մը կը կազմեն կեանքի, սիրոյ ու մահուան զաղափարները:

Ճարունակենք մեր ընթերցումը:

« Ընդ ձիւնալեռն անցորդին հետք թաք-
թաքուր,

« Մովաշնայաց հիւղ, ձըկնորսին սահուն
կուր,

« Աչք տընասէր որդեկորոյս ծընողաց,
« Միտք իմաստնոց՝ խուզակը բնութեան
ու եթերաց՝

« Գովեն ըզլուսին
« Ըզբի՛ր գիշերին: »

Սոյն տունին մէջ նկատեցէք պարզ իրէն դէպի վսեմին հասնիլը: Առաջինը

հետք մէն է միայն, երկրորդը հիւղ մը, երրորդը մանկույկ մը, յետոյ աչք մը ու վերջապէս մտածումը՝ որ գերագոյն է և աստուածային,

Անցնինք չորրորդ տունին:

« Պըսակ մըթոյն ըզքեզ՝ արփի ուղփանճեմ՝
« Ըզքեզ սիրեմ և ես, դըժխոյ եռաղեմ,
« Ու յաստեղջ բոլս ըսպայագունդ գորա-
պետ

« Եւ յօրիորդս ես թագունհի լուսազգեստ,

« Ձըքնաղը լուսին
« Պարծանք գիշերին: »

Լուսինը գիշերուան աչքն է և անոր պարծանքը, ինչպէս արևը տուրնջեան: Ո՛ր բանաստեղծը զայն չէ սիրած: Լաւարթին կը հարցընէ անոր, երբ իր մտածումը մեռելներու հանգիստը կը վրդովէ,

« Je songe à ceux qui ne sont plus:
« Douce lumière, es-tu leur âme? »
(Le Soir)

Անուշիկ լոյս, դողդոջուն և արծաթաշող, որ մեղմորէն կը ծաւալի ջուրերու հանդարտ ծփանքին մէջ, երբ գիշերը իր աստեղազարդ վերաբլուին տակ՝ կը թափառի կամացուկ, ու տերևները կը փսփսան անոր անունն,

« Սիրոյ Գեղեցկութիւն: »

Ո՛ր բանաստեղծին սիրտը չէ լեցուած դառնագին յիշատակներով, երբ ան հուրիզունէն կը բարձրանայ նախ ոսկեգոյն, յետոյ արծաթաւառ ու խոշոր ափսէի մը պէս:

« Մերթ և մեկնակ ընդ ովկիանն օդաւոր
« Յանշարժ կոհակս ի տիպ նաւու գոգա-
ւոր՝

« Առ նաւակայս՝ ուր ի մեր գունտ չիք
նըմար՝

« Յուղեկակ թաքուն ծովաչըւես անվը-
թար,

«Պայծառող լուսին

«Ուղղեմէ՛ գիշերին»

«Ո՛հ, թէ՛ ելցես դու ի ծովէ՛ յերեկոյն,
«Լեռնակուտակ թէ՛ յանտառաց առջնա-
գոյն,

«Ի ծաւալել հանուրց ըզգէս ոսկեհեր,
«Մի՛ գի՛մ լուսանցս ի ճաճանչից ըրց
զրկեր,

«Անըման լուսին

«Հոգի՛ գիշերին...»

Գիշերուան հոգին, որուն լոյսէն փայ-
փայտիլ կը տենջան ճերթողին յոգնած
աչքերը, իրիկունը, երբ որորներու թե-
թեանցիկ խումբը կ'անհետի ալիքներէ
ծեծուած ժայռերուն վրայ, կը բարձրանայ
լուսինը իր ոսկիէ ծամբը փռելով ծովուն
հանդարտ ջուրին մէջ, թագունհի մըն է
կարծես ան՝ որ կու գայ խաղալ ջուրերու
ծփանքին հետ՝ տերեւներու ստուերին մէ-
ջէն արծաթէ սափորներ պարպելով: Անոր
լոյսին մէջ կեդիկը իր շուքին հետ կը
խաղայ ականակիտ անդիւրի մը քովիկը,
ու խոտերու թաւշանման գորգին վրայ
զուարթ օրիորդներու պարը գիշերուան
հոգին կը լեցնէ կախարդանքով:

Խնդրանք մը աղաչանքի մը պէս կը
բղիխի ճերթողին վշտահար սրտէն: Գիշե-
րային լուսթիւնը կ'ամփոփէ անոր հոգին,
երազները, հի՛ն, անցած գնացած օրերու,
կը վերածնին, յոյսերը, մոխրի մէջ թա-
ղուած կայծեր, պահ մը կը ցլան, բայց
մահը ամենազօրաւորն է տիեզերական ու-
ժերուն, մահը անոր առջև կը բանայ
ճամբան՝ ուրկէ՛ գացողները չեն վերա-
դառնար:

«Այլ մի՛ և զվայրն ինձ անմոռաց մո-
ռանաս,

«Որոյ բնակչաց չհարու արեն այլ ըս-
պաս...

«Ե՛րթ ի տապանս՝ ուր սիրավար բերի
սիրտ,

«Դողալ բախի վերայ սրտից անխելիտ,
Եւ անդը երթ լուսին,

«Փարոս դամբանին»

Գինս՝ հոն՝ ուր շիրիմներ կան լըուած
կամ անծանօթ, լոյս տո՛ւր անոնց, փա-
րոս, գիշերուան հոգի, աննման լուսին...

Քերթողը մեռած է, հսկայ ճերթողը
Հայոց Հայրենիքին՝ որուն սիրտն եղաւ
ան, վերագեղ ու թրթռուն սիրտը: Դա-
րեր կ'անցնին. սերունդները կը յաջոր-
դեն իրարու, ժողովուրդները կ'անհե-
տանան, բայց կ'ապրին ոսկետառ խօս-
քերը՝ որոնց ոյժը Տիեզերքին կը պատ-
կանի և համայն մարդկութեան, Հայր
Ղևոնդ Ալիշան Ոգի մըն է ու ոգին հան-
ճարն է միայն:

Կը խորհիմ թէ՛ մեր խօսքերը պատ-
ճառ եղան լոկ նուագեցնելու այն ճեր-
թուածին ոյժը, կը խնդրեմ ընթերցողէն
անգամ մըն ալ կարդալ, խորհրդածու-
թիւնները շատ անգամ ձանձրանալի են,
փնտոնեք միայն մեր մէջ, մեր սրտին մէջ
մանաւանդ գեղեցեկին ու ներդաշնակու-
թեան զգացումը, ինչ որ ուրիշները կ'ը-
սեն, ինչ որ մենք ըսինք, երկրորդական
են: Անհրաժեշտը ունենալն է ինքնատպու-
թիւն դատելու և գնահատելու մէջ:

«Ընթերցողներ Հայր Ղևոնդ Ալիշանէ»

(Անտիպ) - Ա. զուլալ -

ԱՐՄԷՆ-ԵՐԿԱԹ

PRO PATRIA

Հայրենիքի փառքին համար ոսկեղէն
Բոլոր անոնք՝ որ մեռան,
Հըպարտ կեանքեր, Ազատութեան օրօրան,
Ձայն պիտի տան անհետացած դարերէն
Իրենց անկեղծ պարզութեան մէջ տակաւին,
Չըւարթ, ինչպէս ճառագայթներն արևին:

Անոնց վրսեմ, մեղմ անուններն անմոռաց
Պիտի հնչեն ամեն տեղ

Գարուններու դաշնակութեամբ սիրագեղ,
Ու լեցնելով սիրտերը մեր զիւրազգած՝
Վերածնող երազներովն Անցեալին՝
Որոնց համար Արշալոյսներ՝ կը բացուին...